

Herinneringen aan 'Van Ouds het Raadhuis' (2)

In het vorige tijdschrift kwam de geschiedenis van Van Ouds het Raadhuis aan bod tot de periode vlak na de oorlog. Deze keer komt de periode vanaf 1965 tot aan vandaag aan de beurt.

Piet van der Ham

Vanaf 1965 ging Haarlem steeds meer mensen, die (nog) niet in aanmerking kwamen voor een zelfstandige huurwoning (daklozen), verwijzen naar pensions. Van Ouds het Raadhuis was een van de pensions dat weliswaar niet binnen de gemeente Haarlem, maar wel op korte afstand van de gemeentegrens lag. Ook zochten gastarbeiders die in Haarlemse bedrijven werkten een verblijfplaats in Van Ouds het Raadhuis. Door het intensieve gebruik van het pand in voorgaande jaren, het slechte onderhoud en de onduidelijke verhouding tussen de achtereenvolgende eigenaren en pachters/beheerders, verloedert het pand. Het prestigieuze hotel van weleer verwordt tot een brandgevaarlijk, uitgewoond pakhuis van daklozen en gastarbeiders.

In 1970 krijgt een conflict over het omgaan met de bewoners tussen de eigenaar, het echtpaar Hoornik en de beheerders, de familie Holwerda,

veel publiciteit in de plaatselijke kranten. Dan komt ook de erbarmelijke toestand van het pand in de openbare discussie. Het hoogtepunt van de commotie is een interpellatie over Van Ouds het Raadhuis door het PvdA raadslid Wim Mensink in de Haarlemse gemeenteraad op 6 januari 1971. Dat is bijzonder omdat het pand deel uitmaakt van het Bloemendaalse grondgebied en daarom niet het gemeentebestuur van Haarlem, maar dat van Bloemendaal verantwoordelijk is voor de gang van zaken in en rondom Van Ouds het Raadhuis. Haarlem had echter vaak via de Algemene bijstandswet de kosten betaald van dakloze personen en gezinnen uit Haarlem en veel gastarbeiders hadden een binding met Haarlemse bedrijven.

Daarom voelde ook Haarlem zich verantwoordelijk voor de slechte toestanden in Van Ouds het Raadhuis. Wethouder Dirk Spek van Haarlem, die zelf ging kijken, zegt in de Haarlemse gemeenteraad: 'Wij zagen stopcontacten met losliggende bedrading,

levensgevaarlijke elektrische leidingen door het gehele gebouw heen, kapotte trappen, keukens zonder afvoer voor gas, lekkages, en volledig kapotte plafonds'. 'Ook volledig verstopte rioleringen, alle wasbakken en gootstenen stonden vol met drabbig water'. 'Wij werden kortom met een volslagen onleefbare situatie geconfronteerd', aldus wethouder Spek, die verder bij herhaling verwees naar de verantwoordelijkheid van de gemeente Bloemendaal. Hij belooft Mensink en de gemeenteraad om de personen, die op kosten van de gemeente Haarlem in pension Van Ouds het Raadhuis verblijven, daar weg te halen en in een ander Haarlems pension te laten plaatsen.

De rol van Bloemendaal

Had Bloemendaal dan niets gedaan? Het college was zich steeds bewust van haar verantwoordelijkheid om op basis van de brandverordening en de bouwverordening handelend op te treden. Dat heeft het college dan ook een aantal malen gedaan, bijvoorbeeld in 1948, 1951, 1962 en 1970. Maar het resultaat liet toch te wensen over. Brandgevaarlijke situaties werden nadien meestal door de eigenaar wel aangepast, maar systematische verbetering van de leefsituatie van de bewoners bleef uit. Slechts mondjesmaat vonden verbeteringen plaats. Bloemendaal maakte te weinig gebruik van haar recht om haar aanschrijving publiekrechtelijk af te dwingen waardoor de toestand verergerde. Dat beleid van dreigen en gedogen was symptomatisch voor het gemeentebestuur van Bloemendaal. Op de achtergrond speelde steeds de vraag wie er voor welke zaak verantwoordelijk was: de eigenaar, de beheerder/pachter, het rijk (waarmee Van Ouds het Raadhuis een contract had gesloten), de gemeente Bloemendaal of de gemeente Haarlem die 'moeilijke gevallen' naar het pand stuurde. Kortom een verlamdende situatie die gelukkig niet heeft geleid tot ernstige ongelukken in het gebouw. Dat had zo maar kunnen gebeuren.

Sloop van Van Ouds het Raadhuis?

Er zijn nog andere verklaringen voor de terughoudendheid van de gemeente Bloemendaal. De gemeente zat er niet op te wachten om het pension te sluiten en mogelijk op te draaien voor de herhuisvesting en de kosten van de zittende pensiongasten. Daarbij komt dat Bloemendaal het liefst Van Ouds het Raadhuis had willen slopen. Al in 1959 overweegt het college om Van Ouds het Raadhuis af te breken en te veranderen in een winkelgalerij met flats. Maar daar ziet men van af. Toch blijft de gedachte - ambtelijk en politiek - levendig om het gebouw als 'sta in de weg' te verwijderen, waardoor tegelijk de verkeerssituatie verbeterd kan worden.

Interieur. (Foto: Arend van der Sluis)

Dat blijkt onder meer uit de opmerkingen van een hoge ambtenaar in het dagblad de DeTijd-Nieuwe Haarlemse Courant van 23 mei 1970. Klaas Kraetzer, chef Bureau huisvesting in Bloemendaal: 'Wij zouden het pand liever nog vandaag dan morgen tegen de grond zien. Het is te vervallen om ooit nog eens als hotel te exploiteren. Onze urgente woningnoodgevallen brengen wij liever tijdelijk onder in flats in Zandvoort dan dat we ze in Van Ouds het Raadhuis stoppen. We bemoeien ons dan ook nauwelijks met het pension. We laten alleen de bouwpolitie en de brandweer regelmatig het gebouw controleren om ongelukken te voorkomen', aldus Kraetzer.

Politiek wakker geschud

Na de interpellatie van Mensink en de vele publiciteit is politiek Bloemendaal wel wakker geschud. Tijdens de raadsvergadering van 21 januari 1971 haasten de politieke partijen zich om aandacht te vragen voor de zorgelijke situatie in Van Ouds het Raadhuis. Het liefst zouden zij zien dat het pension wordt gesloten. De voorzitter, burgemeester Peerboom Voller, raadt dat echter af. 'Het sluiten van een gebouw van een ander, dat een bron van inkomsten voor die ander is, moet men als overheid wel voorzichtig hanteren', aldus Peerboom Voller, die vervolgens de schuld van de gebreken vooral legt bij de bewoners. 'Veel van de kwalijke toestanden die men daar aantreft zijn duidelijk een gevolg van de wijze van bewonen. De situatie ligt niet aan de eigenaar noch aan de beheerder, maar zeer duidelijk ook aan de bewoners', aldus de burgemeester. Wel zegt hij namens het college toe om - net als Haarlem - een paar van de bewoners andere woonruimte te verschaffen. Tenslotte meldt hij dat Bloemendaal en Haarlem blijven streven om het gebouw door de eigenaar en de beheerder zo goed mogelijk te doen opknappen. Dat is nadien ook gebeurd.

'Ook volledig verstopte rioleringen, alle wasbakken en gootstenen stonden vol met drabbig water'

Woongroep uit de tijd van Tensen

De schouw. (Foto: Arend van der Sluis)

Surinamers

In 1975 kreeg Van Ouds het Raadhuis een kortstondige invasie vanuit Suriname te verwerken. Dat was het gevolg van de soevereiniteitsoverdracht van Nederland aan Suriname in 1975. Vanwege de onzekere toekomst van de nieuwe natie Suriname (werk, scholing, veiligheid), kozen relatief veel Surinamers voor een bestaan in het voormalige moederland. Zij behielden de Nederlandse nationaliteit maar een eigen woning was niet direct beschikbaar. Naast inwoning bij familie boden pensions als Van Ouds het Raadhuis een tijdelijke oplossing. De meeste Surinamers zijn later vooral in de grote steden (bijvoorbeeld Amsterdam, Rotterdam Den Haag) gaan wonen. Daar was relatief een groot aanbod van sociale huurwoningen. Daarom is het opmerkelijk dat de meeste van de 49 Surinaamse personen die in 1975 in Van Ouds het Raadhuis verbleven, niet naar de grote steden maar naar een andere gemeente zijn verhuisd.

Dick Tensen

Eind september 1976 verkoopt het echtpaar Hoornik Van Ouds het Raadhuis aan Dick Tensen uit Zwanenburg. Die gaat er als vrijgezel zelf wonen en zal dat een kleine zeventien jaar volhouden. In die tijd werd het pand stukje bij beetje opgeknapt en leefbaar gemaakt voor veelal jonge mensen, die op zoek waren naar relatief goedkope huisvesting. Het betrof een bont gezelschap van studenten, werkzoekenden, werkers en uitkeringsgerechtigden, mannen en vrouwen. In tegenstelling tot de eerdere bewoners van Van Ouds het Raadhuis, is over deze periode van bewoning relatief veel bekend. Het valt te lezen in een door Ernst Merhottein geschreven en in 1996 in eigen beheer verzorgde uitgave van de reüniecommissie met als titel Het rechthuis van heerlijkheid. In het boekje wordt het collectieve bestaan van 172 - letterlijk met naam genoemde - personen in de periode tussen 1976 en 1986 in Van Ouds het Raadhuis beschreven. Op basis van de gemeentelijke gegevens kan geschat worden dat meer dan de helft van origine uit Haarlem en Bloemendaal afkomstig waren.

De Raadhuisbewoners als groep

Sociologisch gezien zijn de min of meer toevallig bijeengebrachte kamerbewoners in de loop der jaren steeds meer een groep gaan vormen met een eigen organisatie, regels en subcultuur. Het gezamenlijke gebruik van keukens, toiletten, telefoon, wasmachine en douches werd onderling geregeld via afspraken en -lijstjes. Overigens werd er onderling ook geklaagd over elkaars gebruik van de voorzieningen, het schoonhouden en het onderhoud. Verder werden er gezamenlijk verjaardagen gevierd en (kamer)feestjes georganiseerd, vaak met veel drank en muzikale herrie. Dat werd de betrokken bewoners meestal niet in dank afgenomen door de buurt. De politie heeft vaak voor de deur gestaan om de geluidsknop zachter te laten zetten.

Uit het onderlinge samenwonen kwamen frequent liefdesrelaties voort, die korter of langer stand hielden. Dat is niet onlogisch omdat de kamers van de Raadhuisbewoners bij elkaar aansloten en men gemakkelijk bij elkaar binnenliep. Dat leidde soms ook tot onenigheid, jaloezie en ruzies, maar overheersend waren toch de positieve onderlinge contacten. Een aantal liaisons resulteerde in een huwelijk. Volgens het boekje kreeg ruim tien procent van de bewoners een serieuze relatie met elkaar.

De samenhang met de buurt

Minder goed konden de Raadhuisbewoners het vinden met de directe omgeving. Alleen met de tabakszaak op de Zijlweg was een positieve verstandhouding, waarschijnlijk vanwege de klandizie. Dat gold ook voor de drankwinkel op de Bloemendaalseweg 337. Opvallend slecht stonden de Raadhuisbewoners bekend bij café Slichting dat hen liever zag vertrekken dan komen. Met de overbuur hotel-restaurant Roozendaal was feitelijk sprake van een soort oorlogsverklaring. Dat had vooral te maken met het illegale gebruik van de parkeerplaats van Roozendaal door de Raadhuisbewoners en het verschil in stijl met de gemiddelde bezoekers van het café-restaurant. Ook de Bloemendaalse politie kwam zo nu en dan langs voor wat in het boekje genoemd worden 'kleine foutjes'. Maar een echt probleemgebouw is Van Ouds het Raadhuis in die periode niet geweest. Waarschijnlijk zullen veel van de bewoners zich deze periode herinneren als een tijd van jeugdige vrijheid en een groei naar volwassenheid.

Nieuwe eigenaren

Eind 1993 heeft Dick Tensen het wel gezien met Van Ouds het Raadhuis. Hij is blij dat de heren Menno Vijver en Frans Dicker het pand en de exploitatie van hem willen overnemen. Hij vangt een goed bedrag en gaat zich met andere zaken bezighouden. Interessant is dat hij schrijft geen moment spijt te hebben van de 17 jaren met Van Ouds het Raadhuis. Afgemeten aan het begin van zijn werkzaamheden in 1976 waarbij hij letterlijk en figuurlijk de puinhopen van de vroegere exploitatie heeft moeten opruimen, kan hij tevreden zijn. Het gebouw is in 1993 redelijk op orde gebracht en de aard van de bewoning is min of meer gestabiliseerd.

Renovatie van het pand vanaf 2004. (Foto: Arend van der Sluis)

Na zes jaar verkopen de heren Vijver en Dicker het pand weer door aan Arend van der Sluis voor een bedrag dat aanzienlijk hoger is dan hun aankoopprijs. Die zet de kamerverhuur van zijn voorgangers voort, maar wel in een kwalitatief betere vorm. Van der Sluis is vooral erg gecharmeerd van de architectuur van het gebouw en besteedt veel geld om zowel de buitenkant als het interieur zo veel mogelijk in de stijl van het vroegere hotel te herstellen. Mede daarom heeft Van Ouds het Raadhuis sinds 2004 een plaats gekregen op de Gemeentelijke Monumentenlijst Bloemendaal. Deze waardering door het gemeentebestuur van Bloemendaal is zeer terecht. Zowel de plaats, de architectuur als de bijzondere geschiedenis van het gebouw en haar bewoners, rechtvaardigen een blijvende positie binnen de gemeente Bloemendaal.

Evaluatie

Van Ouds het Raadhuis is meer dan honderd jaar in gebruik voor huisvesting. Tot het begin van de Tweede Wereldoorlog in 1940 als prestigieus hotel, tijdens de Duitse bezetting (1940-1944) als onderkomen voor Duitse officieren, daarna als (gemeentelijk) noodhospitaal. Vanaf de bevrijding in 1945 is het gebouw tot 1969 onafgebroken contractpension geweest. Eerst voor politieke delinquenten en daarna voor repatrianten uit het voormalige Nederlands-Indië. Na een kort maar bewogen gebruik als opvangcentrum voor daklozen en gastarbeiders en later voor Surinamers, zijn het daarna vooral jongeren die Van Ouds het Raadhuis bevolken.

Uit de gegevens van de gemeente Bloemendaal blijkt dat in de naoorlogse periode (tussen 1945 en 2013) in totaal 1.957 personen in het gebouw hebben gewoond. Daarvan is het percentage uit de gemeente Bloemendaal opvallend laag: 5%. Van Ouds het Raadhuis heeft vooral een regionale en nationale functie gehad. Maar daarmee is de waarde van het gebouw voor Bloemendaal niet minder. Van Ouds het Raadhuis mag dan lang het zorgenkind geweest zijn van de gemeente, het is nu een gebouw waarop de gemeente trots kan zijn. Van Ouds het Raadhuis is een beeldbepalend 'huis' voor jongeren uit de regio en overig Nederland geworden. Het is bovendien een goed voorbeeld hoe een sterk gebouw na meer dan honderd jaar zijn wezenlijke functie om onderdak te bieden, heeft behouden.

Met dank aan de medewerkers van Burgerzaken Bloemendaal, Arend van der Sluis en Ernst Merhottein.